

ACC. N:R. M. 10779: 1-23.

Landskap: Småland Upptecknat av: Ingvar Jonsson
 Härad: Allbo Adress: Vislanda
 Socken: Blädinge Berättat av: Karl Ring, hemmansäg.
 Uppteckningsår: 1948 Född år 1870 i Vislanda.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Innehåller uppteckningar från Södra Vare by i Blädinge socken.

När den nya tiden kom till bygden, sidorna 1 -- 11.

Grödans inbärgning, sidan 12.

Hemmets prydande, sidorna 13 -- 17.

Julafton, sidorna 18 -- 21.

Juldagen, annandagen och mellandagarna, sidorna 22, 23.

Lw F 59.

" 63.

" 49

*Pris uppt. i vol.
om a hemmans
förelöb*

Skriv endast på denna sida!

När den nya tiden kom till bygden.

1.

Herr Ring, som är född i Vislanda men 1887 med sina föräldrar flyttade till Södra Vare i Blädinge. Berättar här något om hur den nya tiden kommit till denna by. Hans far inköpte här den gård, som Ring sedan övertog och alltjämnt äger.

Byalaget.

Enskiftet genomfördes i etapper här i byn. Ett par gårdar utbröts och skiftades redan på 1850-talet. Men för de fyra sista gårdarna stadfästes det först 1918. Några oskiftade byar finns inte i Blädinge, men bystämma har man fortfarande två gånger om året i Södra Vare och en gång om året i Ås, Norra Vare och Blädinge byar. Här i Södra Vare har det varit tradition, att bystämma skall hållas den förste maj och i oktober månad, och det fortfar vi med, fast nu är det endast bastun, som byn har gemensam. Bystämmorna ha mer och mer övergått till att bli endast kalas. På de senaste åren ha fruarna börjat att bjudas med den första maj. Det är åldersmannen, som får bjuda på kalaset. Åldermanssysslan skiftar varje år. Till bystämma kallas fortfarande med budkaveln. Den budkaveln vi har här, är utskuren av trä och har den form, som teckningen visar.

ACC. N:R M.10779:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

2.

På den är inbränt: "Denna bykavel är gjord 1816 av P.J." Kallelse till bystämma sker så att åldersmannen skriver på ett papper: "Byamännen i Södra Vare by kallas till sammanträde hos undertecknad..." samt dag och namn. Detta papper fastsättes med beck eller vax på kaveln och han lämnar denna till sin granne, sedan går den från gård till gård, tills den kommer tillbaka till åldersmannen. Förr skulle det bjudas på obegränsade mängder ägg på vår-sammanträdet, men nu är det väl^lig kalasmat. Tröskverk eller något sådant har inte byn gemensamt. Åldermanslådan skall förvaras av åldersmannen. Den innehåller utom kaveln, processpapper från en process, som byn fört en gång, samt by-ordning, tryckt under landshövding Mörners tid.

Kalasrote finns fortfarande, fast den här kallas gilleslag. Det omfattar Södra Vare by, Espemon och Ekevarven. Vid bröllop och begravning åtminstone bjuder man fortfarande hela gilleslaget.

Jordbruket.

Fars företrädare här var den förste i byn, som började att lägga ut ängar till bete. Sedan har det gått undan för undan, att man tagit alltfler ängar till bete, så nu är det ingen, som slår någon ängsmark. Vid den tiden jag

kom hit var det på många ~~XXX~~ gårdar den odlade arealen var mindre än slätterängen. Mossarna hade man börjat dika och odla här redan ~~i~~ slutet av 1860-talet. Torrläggningen var dock bristfällig, men 1905 hade vi en ingenjör här, som avvägde hela mossen och den dikades ut och torrlades riktigt. Detta var ett stort framsteg för byn. En vanlig växtföljd i mina yngre år var korn efter potatis, råg efter korn och potatis efter råg. På mossarna hade man endast havre. Lite hade man börjat att så igen i åkrarna redan vid den tiden vi flyttade hit, men det var obetydligt. Sedan blev det att man mer och mer lade an på att ha vall med regelbundet i växtföljden. Vete började man att odla lite ganska tidigt, men allmänt blev det först under första världskriget, och i större skala till avsalu är det först under de sista 15 åren man odlat vete. Allteftersom vetet blivit allmänare, har kornet mer och mer fått träda tillbaka, så att nu finns ingen enda bonde, som har något korn i denna byn.

At skära säden med handskärslutade man i allmänhet upp med vid den tid vi flyttade hit till Södra Vare. Då började man att ta den med lie. Den förste slättermaskinen

ACC. N:R M.10779:4

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

4.

i byn köpte jag, och det var 1905, och sedan följde de andra bönderna efter undan för undan. Vid den tiden hade man alltså kommit i gång med vallarna på åkrarna ganska bra. Säden fick man ju dock ta med lie länge ännu, fast man började ju med avläggare på slättermaskinen, så att man kunde ta av även säd, men man fick ju binda för hand. Självbindare började man köpa här för fyra, fem år sen. Tröskverk, som man körde med vandring, hade alla bönderna utom två, när vi flyttade hit 1887. Det var alltså bara två, som tröskade med plejel då. För ungefär fyrtio år sedan hade jag motortröska här första gången. Den var lejd. Egen helrensande tröska köpte vi för ungefär tjugo år sedan, och de senaste åren har det inte varit någon här i byn, som tröskat med verk och vandring.

Den första separatorn köpte jag 1905. Förut hade vi satt mjölken i fat och låtit den stå och gräddfalla och sedan skummat av grädden. Men det blev inte så mycket mjölk då. När det var som allra mest kunde det gå upp till fyrtio liter om dagen och nu är det sällan att det går under hundra liter om dagen. Man hade då sämre foder på vintern och sämre bete på sommaren. För tjugo år sedan började vi

att sända mjölken till mejeriet i Vislanda, så sedan har se-
pratorn också fått fritt. Fram till omkring första världs-
kriget körde de flesta jorden med oxar ~~eller~~ kor. Då fanns
det i byn sammanlagt sju hästar och nu är här tjugofem.
År 1920 såldes de sista oxarna här.

Komtanter. Naturahushållningen böjade ju att mjukas upp i den här
trakten, när järnvägen kom, och den blev invigd mellan Älm-
hult och Alvesta 1863. Mellan Vislanda och Karlshamn blev
järnvägen färdig 1873 och mellan Vislanda och Bolmen 1878.
Störst betydelse fingo ju järnvägarnas framdragande här
för skogsbruket. Förut saknade skogen praktiskt taget värde.
Det enda sätt man kunde avyttra något trä på var att ~~köla~~
ock sälja kolen till Huseby bruk, men det kunde inte bli
mycket. När sedan järnvägarna kommo, började man att kunna
sälja timmer. Detta gjorde att man började få komtanter att
röra sig ~~mad~~, vilket man ingalunda var ~~van~~ vid tidigare. Till
in på 90-talet levde dock naturahushållningen ganska segt
kvar, men då lades det bort att tjänstefolket skulle ha lön
in natura, och då slutade man också upp med att slakta kor
hemma. Tyg till kläder började man också att köpa i allt
större utsträckning. Affär fanns det en liten till och med

här i Södra Vare redan på 1860-talet, och den som hade den hette Petter Jonsson. Han hade ju banlite sill och salt och snus och sådant förstås. Sedan järnvägarna kommit till blev där affär vid Vislanda station.

Byggnader.

Här var några gamla hus kvar, när vi flyttade hit. De voro inte så stora, och övre våningen var inte mycke med. Nedre våningen innehöll endast ett stugrum, kök en liten förtukammare och förstuga. På 1880-talet nybyggdes de flesta boningshusen här i byn, men några ha nybyggts senare också. Den vanliga typen på de nya husen var två rum på vardera gaveln och kök och förstuga i mitten. Vanligen har man frontespis på taket, så att där blir rum ^{på andra våning} också. År 1887 fanns här tre boningshus täckta med torv i byn. De övriga voro täckta med spån. 1898 var det två bönder, som täckte sina boningshus med tegelpannor, men annars började man täcka med papp. När man sedan började tillverka cementpannor i Vislanda omkring 1910, så började man allmänt täcka taken med sådana. Ladugårdarna täcktes allmänt med halm och det har varit brukligt ända till de senaste tio åren, då man börjat att lägga hårda tak även på dem, mest eternit. Även ladugårdarnas plan har i stort sett varit oförändrad

med fähus, lada, loge och la', tills man på de senaste åren börjat bygga hela utrymmet för grödan i ett enda rum, med cementarat golv. Detta sammanhänger ju med att man numera har helränsande tröskor, och därför behöver man inte den gammaldags logen. Djurstallen har ju också undergått en del förändringar. Över allt har man ju nu cementarade golv och krubbor i stallarna. Vattenledning i ladugården fanns det en som hade i hela byn för tio år sedan, och nu finns det endast en som inte har det. De sista åren har man också satt in mjölkmaskiner på de flesta gårdarna. Att rödfärga husen hade man börjat med redan före min tid lite, men i början av 1900-talet rödfärgades de flesta husen här. Tapeter har man också haft så länge jag minns.

Möbler
m.m.

Möblerna utgjordes av byråar, dragsängar och pinnsoffor, tills under förra världskriget. Då var det en hel del, som började att köpa nya möbler, såsom byffé och klädda soffor och stolar. De som sätter bo nu, köper ju riktiga moderna möbler. Kokspisar satte man in på de flesta gårdarna här 1895 och 1896. De första kakelugnarna sattes in redan på 1880-talet, men på de flesta ställen hade man stora öppna spisar ännu länge. Att äta på porslinstallrikar i vardagslag, började man på med allmänt för ungefär sextio år sedan.

Förut använde man mest lerfat och lertallrikar. Vad maten beträffar, så har man på de sista åren framförallt börjat äta finare bröd och mera sovel. Säkert går det åt minst dubbelt så mycket sovel på person nu, än det gjorde för trettio år sedan.

Kalasen.

Kalasen har ju också ändrat sig en del. Det är mycke fler rätter och finare mat nu. Förr bestod middagen på t. ex. en begravning av lutfisk, bruna bönor och fläsk, kött med senap och potatis samt fruktsoppa och pankakor som efterrätt, men nu är det ju alltid ett stort fint smörgåsbord först och sedan stek och potatis samt tårter och andra fina saker till efterrätt. Till för ungefär femtio-fem år sedan satt ~~man~~ alltid till bords och åt. Var det stora kalas, så dukade man långbord i hästskoform. Mitt på det främsta bordet satt prästen och hans fru och bredvid dem värdfolket. Därefter kommo släktingar och grannar. Kararna sutto på den ena sidan och kvinnorna på den andra. Sedan började man på med att duka fram maten på ett stort bord. Dit bjödos gästerna att gå fram och ta för sig, och sedan fingo de sitta vid småbord och äta, och så gör man ännu.

Vägar m.m. Stora vägen från Blädinge Ås mot Vislanda genom Södra Vare lades först på 1860-talet. Tidigare var detta en mycket oansenlig by efter vad de gamle berätta. Förut var den enda väg, man kunde komma körande hit på, mot Ekevarven eller Espemon. Skulle man mot Ås, fick man gå på spänger, som voro lagda på mossen. Första tiden jag var här var vi fyra gårdar, som hade gemensam sträcka av vägen att hålla i ordning, men 1910 var det delning, så att varje gård fick sin del. Omkring 1920 hade vi en stenkross här till att krossa sten, så då fingo vi ordentlig botten på vägen, och några år senare övertog vägkassan skötseln av vägen. Första tiden jag var här, skulle vi underhålla ett stycke av vägen över Ekevarven och Espemon också, men det slapp vi ifrån sedan, ty det var ju ingen, som använde den vägen, sedan den andra blivit färdig.

De första åkvagnarna av den typ, som vi fortfarande ha, kommo till på 1880-talet. Förut hade man tvåhjulakärror att åka i. Arbetsvagnar hade man liknande dem man haft tills man på de snare åren börjat med s.k. bilvagnar med gummihjul.

Nöjen m.m. Beträffande nöjen, så är det ingen liknelse på nu och i min ungdom. Då lade man en dansbana valigtvis varje som-

mar antingen i Vislanda eller Blädinge. Man skramlade där-
vid samman lite pengar till virke. Man brukade bygga den
så att man dansade på den första gången vid midsommar. Se-
dan dansade man där några gånger, och så rev ~~man~~ upp den
på hösten. Något inträde tog man aldrig, men pojkarna bruka-
de lägga en tjugofemöring var till spelmannen. Ibland dan-
sade man också på någon loge där man fick lov. Ungdomsbjud-
ningar förekommo rätt ofta i hemmen, och vid jul var det
julagillen. Vid påsk brukade man ha sammanläggning. Då lade
pojkarna samman ett par kronor var, och så hyrde man in sig
hos någon där man fick dansa, och bjöd flickorna dit. Förr
övrigt samlades man här ute vid Hägnale't om kvällarna och
söndagseftermiddagarna. En del gamla gubbar var det, som
söp förr, men någon ung pojke såg man knappast aldrig full.
Så var det under hela min uppväxttid och i stort sett ända
till för en femton år sedan, då det moderna nöjeslivet bör-
jade florera. Man umgicks mycke mer förr än man gör nu in-
om byn. Nu far man på söndagarna med cyklar och bilar åt
var sitt håll, och på vardagarna har man mindre tid att
umgås än man hade förr.

Undervisning När vi flyttade hit 1887, var det endast två här i byn,
m.m. som hade tidning. Sedan blev det allt fler och fler. Böcker
har man aldrig köpt något vidare här. Förr berättade man
mycket mer om allting, när man stt om kvällarna. Särskilt
berättade man en del underliga historier om spöken och
dyligt, som gingo från den ena generationen till den andra.

Först vi var här, var här en folkskolälärare och en små-
skollärlärarinna i Blädinge. Här var tre skolor, och där
skulle de omväxlande hålla skola tre månader om året i var-
dera. Senare blev det både lärare och lärarinna både i
Blädinge by och i Ås samt lärarinna i Oby. Då blev det ju
längre läsning också. Nu är skolan i Oby indragen.

De största förändringarna här i byn ha skett under de
sista tio åren. Detta beror dels på att det nu varit och
är omöjligt att få tag på något tjänstefolk. Därför har
man varit tvungen att skaffa maskiner till arbetet och
modernisera både inne och ute. Man har också fått mindre
tid för umgänge och dyligt. Dels har det ju varit tämligen
goda tider, så att man fått råd till en del, som man inte hade
råd med tidigare.

Frågor:

M.10779:12a

Svar:

7. Hur benämnes den person, som vid skördens inbärgning bringar sädeskärvarna (nekarna, banden) över logbalken (skiftet) in i det utrymme, där den otröskade säden skall förvaras?
8. Vad kallas den, som lämnar kärvarna vidare till den person, som lägger kärvarna i ordning i nämnda utrymme?
9. Vad kallas den person som lägger kärvarna i ordning?
10. Fingo även kvinnor eller minderåriga deltaga i detta arbete och i så fall på vilken plats i arbetskedjan?
11. Använde någon av dessa personer något redskap i arbetet? Vad kallades detta och av vad material var det? Beskrivning!
12. Har det använts tjugor eller krokar *enbart av trä* vid skördens inbärgning? När? Beskrivning och benämning!
13. Känner Ni till benämningen »lo(g)katt» eller »lakatt»? Vad betecknade den? Har den möjligtvis haft mer än en betydelse?
14. Vad vet Ni om plejla(prägla)visan, plejladansen, lo(g)-visan, plejlarnas sång på logen?
15. Känner Ni ordet »stabbe» (»sto») eller sammansättningar därmed? Vilka och vad betecknade de?
16. Känner Ni ordet »stäle» el. sammansättningar därmed? Vilka och vad betecknade de?

Detta är ju motiverat av att man numera trösker ~~må~~ självrensande tröskor, vilket gjort logen obehövlig.

7. Personen hade ingen benämning, men arbetet kallades att "tjyva upp".

8. Denne kallades "nekakråka".

9. Personen benämndes ~~inte~~ särskilt, men arbetet kallades att "la'a".

10. Till "nekakråka" brukade man ha en minderårig. Kvinnor ~~kunde~~ vara med, men kunde göra vilket moment, som passade.

11. Den som "tjyvade upp" hade en "tjyva", som bestod av en järnklya fastsatt ~~på~~ på en lång stång. "Tjyvan" kunde också bestå helt av trä, så att man tog en stång med självvuxen klya i toppen eller också spikade man på ~~den~~ kvist.

12. Se föregående.

13. Nej, det har jag glömt.

14. Det känner jag inte till.

15. Den benämningen känner jag inte heller till.

16. Ja, "stälen" kallades det första ~~låret~~ säd, man lade på botten i la't.

Frågor:

M.10779:12a

Svar:

7. Hur benämnes den person, som vid skördens inbärgning bringar sädeskärvarna (nekarna, banden) över logbalken (skiftet) in i det utrymme, där den otröskade säden skall förvaras?
8. Vad kallas den, som lämnar kärvarna vidare till den person, som lägger kärvarna i ordning i nämnda utrymme?
9. Vad kallas den person som lägger kärvarna i ordning?
10. Fingo även kvinnor eller minderåriga deltaga i detta arbete och i så fall på vilken plats i arbetskedjan?
11. Använde någon av dessa personer något redskap i arbetet? Vad kallades detta och av vad material var det? Beskrivning!
12. Har det använts tjugor eller krokar *enbart av trä* vid skördens inbärgning? När? Beskrivning och benämning!
13. Känner Ni till benämningen »lo(g)katt» eller »lakatt»? Vad betecknade den? Har den möjligtvis haft mer än en betydelse?
14. Vad vet Ni om plejla(prägla)visan, plejladansen, lo(g)-visan, plejlarnas sång på logen?
15. Känner Ni ordet »stabbe» (»sto») eller sammansättningar därmed? Vilka och vad betecknade de?
16. Känner Ni ordet »stäle» el. sammansättningar därmed? Vilka och vad betecknade de?

Detta är ju motiverat av att man numera trösker ~~med~~ självrensande tröskor, vilket gjort logen obehövlig.

7. Personen hade ingen benämning, men arbetet kallades att "tjyva upp".

8. Denne kallades "nekakråka".

9. Personen benämndes ~~inte~~ särskilt, men arbetet kallades att "la'a".

10. Till "nekakråka" brukade man ha en minderårig. Kvinnor ~~kunde~~ vara med, men kunde göra vilket moment, som passade.

11. Den som "tjyvade upp" hade en "tjyva", som bestod av en järnklya fastsatt ~~på~~ på en lång stång. "Tjyvan" kunde också bestå helt av trä, så att man tog en stång med självvuxen klya i toppen eller också spikade man på ~~den~~ kvist.

12. Se föregående.

13. Nej, det har jag glömt.

14. Det känner jag inte till.

15. Den benämningen känner jag inte heller till.

16. Ja, "stälén" kallades det första ^{lä}gret säd, man lade på botten i la't.

Hemmets prydnad.

13.

Herr Ring, vilken som yngling flyttade från Vislanda till Södra Vare i Blädinge med sina föräldrar, berättar här om hemmets prydnad i Södra Vare under hans uppväxtår. Fadern var hemmansägare.

1. Till midsommar lövade vi alltid i stugrummet. Vi brukade bryta grenar av eke- och bokelöv. I den öppna spisen satte vi fullt med löv, Vidare satte vi löv vid sängarna och de andra möblerna. I taket var stora haspor, och i dem brukade vi också stöcka in kvistar.

2. Till midsommar brukade vi repa björklöv och strö på golvet. Vi plockade också blommor och strödde ibland lövet. Julaftons förmiddag bströddes golvet med fint hackat granris. Det fick sedan ligga till annandagen, då det sopades ut. Någon annan gång ^{be-}strödde man ^{inte} ~~ingen~~ golvet. Skura golvet i stugrummet brukade man göra ungefär en gång i månaden. Mattor började man använda i slut på 1880-talet, och sedan de kommit allmänare i bruk, lade man bort att strö granris och löv på golvet. Först hade man endast en mattstump vid dörren, men sedan började man att ha på hela golvet. Riktigt i vardagslag hade man dem dock knappast inne.

De första mattor jag minns var trasmattor.

3. Lite tapeter hade man på väggarna redan först jag minns. De första tapeterna voro för det mesta storblommiga. Man tapetserade dock inte bakom möblerna på den tiden. Bakom sängar och skåp tapetserade man aldrig. Strax efter vi hade flyttat hit började man att köpa tavlor och hänga på väggarna. Det var gårdsfarihandlande, som gingo och sålde sådana. En del av dessa första tavlor hade bibliska motiv, men mycke spridda voro tavlor med konungens och kronprinsens porträtt, men även kejsarens och kejsarinnans av Tyskland porträtt hade man i många hem. En tavla, som spriddes mycket vid sekelskiftet här i trakten var kungafamiljen. Den hade man i nästan varenda hem. En annan mycket spridd tavla kallades "mannens åldrar". Till jul hängde man upp julapapper på väggarna. Det var fyrkantiga ark med olika motiv på. Jag minns, att vi hemma hade ett med en kavallerigrupp avbildad, och på andra kunde det vara kungliga personer. Hemma hade vi två handmålade rullgardiner. På den ena var målat Herdarna och stjärnan i Betlehem och på den andra var målat de tio jungfrurna.

4. I vardagslag hade vi inga dukar på hemma förr. Det var nästan endast till jul man lade på dukar, men då lade man ~~de~~ vita dukar på både skåp och bord. Några prydnader hade man inte heller utom vid jul. Då plockade ^{man} ~~vi~~ fram bleckhästar och andra djurfigurer, som ^{man} ~~vi~~ brukade köpa på marknaden i Vislanda. Dessutom lade man upp sina julhögar på byrån, och de fingo ligga där ända till julen var slut. På bordet hade man alltid en karaffin med svagdricka i under julen och i fönstren satte man upp ljus, ett i varje fönsterhalva. Vid jul var det som sagt enda gången det förekom några prydnader.

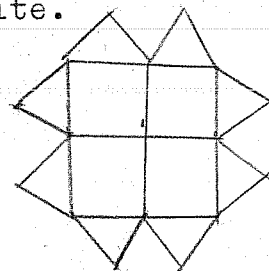
5. Först hade vi endast öppna spisar här. De voro murade som ett valv med rökgången direkt ut. Sedan ^{rök} ~~lät~~ far mura in rörspisar i stället. De voro murade med ~~gångar~~ ~~XXXX~~ så att värmen stannade kvar bättre i muren. Man murade dem fyrkantiga, men det förekom också runda. Framför eldstaden var dörrar till att stänga, och mitt på framsidan gjorde man en ^s ~~nich~~. Detta blev mer och mer den vanliga typen här i byn, men somliga satte också in järnspisar. De bestodo av fyra gjutna plåtar, som sattes samman och murades in. De voro försedda med allehanda bilder på sidorna. Och ville man kunde man också få namn och årtal ingjutna.

6. Förr använde man hemstöpta talgljus mycket att lysa sig med, men man hade också fotogenlampor. De första lamporna vi hade voro försedda endast med flatbrännare, varför deras ljusstyrka var ganska dålig. Sådana fanns det dels med en skärm vid, som man kunde hänga på väggen och dels utan sådan skärm. Senare började man att ha lampor med rundbrännare. Deras ljusstyrka varierade alltefter brännarens storlek. Det fanns åttalinjers, tiolinjers och fjortonlinjers. Dessa större lampor voro i regel antingen placerade på en ganska hög fot eller försedda med anordningar, så att de kunde hängas upp i taket. Hänglampor fanns det enkla med endast en ståltrådsbåge och en bläckskärm över, men det fanns också fint utstyrda med glasprismor och hållare för ljus, samt reglerbara, så att de kunde höjas och sänkas. Både dessa och de som stodo på fot voro försedda med en kupa över av tunnt porslin.

7. På sommaren satte man in ängsblommor, som man plockade. Utanför nästan varje stuga hade man pioner, som man också satte in av. Några krukväxter brukade man också ha i fönstren. Det var pelagonier, bloddroppar och myrten. Sticklingar skulle man helst stjälja, om de skulle vxa bra, och vidare hade man för sig, att de skulle sättas i ny.

8. Till jul brukade mor göra kronor av halm. De gjordes på det viset, att hon skar av halmpipor så att de blev lika långa, sedan trädde hon en tråd igenom dem och band samman dem så som figuren visar. Sex sådana stjärnor sattes sedan samman, så att de bildade en kub, som var likformig från alla sidor. I stället för halm använde hon ibland släta fina furustickor, som skuros, så att alla voro precis lika långa. Då lade hon ärtor i vatten så att de blev mjuka, sedan satte hon in pinnarna i ärtorna, så att dessa höllo samman dem. Dessa gjorde hon till formen likadana som halmkronorna, men hon brukade ^{sätta} ~~bra~~ olika färjade små tyglappar på pinnarna. Dessa kronor hängdes sedan upp i en smal tråd, ~~så att de~~ ^{så} hängde knappast aldrig riktigt stilla rörde ständigt på ~~sig~~ ^{sig} lite.

De första åren vi bodde här, hade vi alltid juladuken uppe vid jul. Det var en stor vit drällduk, som fästes upp i taket. Den fästes upp framme vid gavelfönstret och fästes så att en ungefär två tum bred kant hängde ner på de sidor, som voro utåt rummet. I hörnen hängde man äpplen.

Julafton.

Herr Ring berättar här om julfirandet i hans hem i Södra Vare i Blädinge, och en del föreställningar, som förr voro gängse där i trakten.

Julafton skulle man alltid upp så tidigt som möjligt. Det första man gjorde var att man "pinnade upp julen", dvs. man fäste upp juladuken i taket. Det var en ganska lång vit drällguk, som fästes upp i taket framme vid gavelfönstret. Vidare bar man in ved på julaftons förmiddag, så att det skulle räcka över de första juldagarna. Man hade inget visst klockslag, när arbetet skulle vara slut, men i allmänhet försökte man att ha undangjort före klockan tolv.

Julstänger var det inga här, som hade, men somliga satte upp enar vid ingången till stugan.

Fågelkärvar eller julanekar, som de kallades här, brukade man sätta upp ett par vid varje gård. De sattes upp på julaftons förmiddag, men någon särskild betydelse tillmätte man dem inte.

Doppa i grytan brukade vi göra på julaftons förmiddag. Någon annan benämning än doppa i grytan hade man inte här. På julaftons morgon fick vi alltid grisfötter och bröd.

Mor brukade klyva grisfötterna i fyra delar, sedan gav hon oss var sin sådan del och ett stycke bröd och det kunde vi få innan vi stigit upp.

Kreaturen skulle på julaftons kväll ha ärtahalmen, som gömts till dess. Den skulle de ha för att de skulle gå hem på kvällarna, när de gingo på bete i skogen följande sommar.

När man gjort undan arbetet och sysslorna på julaftonen, tände man en brasa i den öppna spisen i stugrummet och bar in en balja vatten och ställde framför spisen, sedan tvättade man sig grundligt och tog på sig rena kläder, men något egentligt bad blev det inte.

Som redan nämnts skulle juladuken fästas upp i taket framme vid gavelfönstret. I hörnen på den hängde man äpplen. På väggarna satte man upp julpapper och i taket hängde mor julkronor, som hon själv gjorde. Beskrivning på dessa finnes å sidan 17 i denna uppteckning (punkt 8 under Hemmetes pry-dande). I fönstren satte man ett ljus i varje fönsterhalva. De sattes där utan stakar på ^{lutt} ~~haka~~ mot fönsterkarmen.

När julhalm användes, minns jag inte.

Julbrasan tändes på kvällen, och den skulle man sedan inte röra, utan den skulle falla ner och falna utan att man

rörde i elden. Inte heller skulle man lägga spjället, utan det skulle vara öppet hela kvällen. Somliga menade att de sedan i glöden kunde se om det skulle bli dödsfall eller tillökning i familjen under det kommande året. Såg man i askan eller glöden fjät, som ledde utåt från rummet, så betydde det att någon skulle dö, och syntes steg, som ledde inåt mot rummet betydde det, att det skulle bli tillökning i familjen.

Julklappar förekom inte här under min ungdom. Men på julafton skulle knekten gå och taga upp jülakosten, som han skulle ha enligt kontraktet. Vanligen skulle han ha en kaka bröd med sovel till och ett ljus.

Julgran hade man här allmänt redan på 1880-talet. Den var så stor att den gick från golv till tak för det mesta, fast det kunde ju vara en och annan, som hade en liten, som stod på ett bord. Den sattes in på julaftons förmiddag. Köpte några julgransprydnader gjorde man inte förr. Först jag minns här hade vi hemstöpta talgljus i granen, men sedan började man att köpa kulörta ljus till den. Ljusen satte man fast på så sätt, att man band samman ett par utskott på grenarna och satte in ljuset där, sedan började man med julhållare av ståltråd. Klädseln utgjordes för övrigt av

hemmagjorda papperspåsar och pappersgirlander. Dessa senare gjorde man så att man veckade papper och klippte olika hak i kanterna. När man sedan bredde ut det blev det som en slöja. i toppen hade man vanligen ett ljus.

På julaftons kväll skulle var ock en ha sin julhög vid tallriken. Den skulle bestå av en kaka av varje sort, som baka- kats till jul. Dem åt man dock inte upp då, utan de lades upp på byrån och fingo ligga där till prydnad under hela julen. Med julbrödet var det inget särskilt utom att man bakade så mycket, att det helst skulle räcka över vårfrudagen.

På julaftons kväll skulle man inte rulla ner eller draga för fönstren. Kvällsvarden då bestod av sylta, bruna bönor, fläsk, kött, korv och senap till. Vidare var det lut- fisk och vit gröt. Julosten skulle även skåras nu. Några föreställningar ^{knuten} till denna måltid hade man inte vad jag vet. Julnatten skulle det alltid bränna ljus hela natten, men varför vet jag inte. Bordet skulle man inte duka av på julaftons kväll, utan det skulle stå tills man kommit från kyrkan på juldagen, och på en del ställen lät man det stå dukat ända till annandagen eller tredjedag.

Juldagen.

Juldagen skulle man skynda sig hem så fort som möjligt från kyrkan. Man sade, att den som kom först från kyrkan den dagen fick först inbärgat i byn det följande året. Juldagen fick man inte göra någonting utöver det allra nödvändigaste. Man fick inte sopa i stugan, ty då sopade man ut välsignelsen, och av samma orsak fick man inte moka ut gödseln i ladugården. Man höll sig hemma hela dagen och i stillhet. En idé hade man att man skulle skätta saktör på juldagen för att man skulle bli lättbröstad.

Annandagen.

Annandagen skulle man tidigt upp och mocka ut gödseln ur ladugården, ty annars kunde det hända, att någon ovän kom och kastade den i krubban eller in i ladan. Annandagen skulle man ha nya kläder på sig, när man gick till kyrkan. Juldagen ansåg man det inte vara så noga med klädseln, ty då var det ju mörkt, men på annandagen skulle man ta på sig och visa vad nytt man kunde ha fått till jul.

Mellendagarna var det inget anmärkningsvärt utom att man inte skulle utföra något grövre arbete och framför allt inte göra någon "kringgärning". Man gick lite bättre klädd

ACC. N:R M. 10779:23.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

och utförde endast lättare sysslor. På kvällarna var det julagille någonstans i byn nästan varje kväll.

Dagen efter trettondagen kallades förr Farängladagen. Den dagen fick man inte företaga sig något egentligt arbete, ty det ansåg man endast medförde olycka. Körde man t.ex. till skogen den dagen, så bröt dragdjuren benen av sig, trodde man. Efter denna dag ansåg man i allmänhet julen vara slut och vardagslivet började på allvar igen.

—
23.